

شرکت بورس کالای ایران
(سهامی عام)

قراردادهای آتی دربورس کالای ایران

معرفی قراردادهای آتی

مزایای انجام معاملات آتی

فرایند انجام معاملات آتی

مشخصات قرارداد آتی سکه

تالار معاملات بورس کالای ایران

معرفی قراردادهای آتی

قرارداد آتی چیست؟

قرارداد آتی قراردادی است که فروشنده بر اساس آن متعهد می‌شود در سررسید معین، مقدار معینی از کالای مشخص را به قیمتی که الان تعیین می‌کنند، بفروشد و در مقابل طرف دیگر قرارداد متعهد می‌شود آن کالا را با آن مشخصات، خریداری

کند. در این قراردادها، برای جلوگیری از امتناع طرفین از انجام قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می‌شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد اتاق پایاپای بگذارند و متعهد می‌شوند متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند و اتاق پایاپای بورس کالا از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان

اباحه تصرف در اختیار طرف دیگر معامله قرار دهد و او حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در سر رسید با هم تسویه کنند.

برخی اصطلاحات رایج در قراردادهای آتی

◀ دارایی پایه

اصطلاحاً در قراردادهای آتی، کالا یا آن دارایی که قرارداد آتی بر روی آن منتشر می‌شود را دارایی پایه می‌گویند. معمولاً در بورس‌های کالایی دنیا دارایی‌های مختلفی از جمله محصولات کشاورزی، انواع فلزات، انواع فراورده‌های نفتی و سایر محصولات به عنوان قرارداد آتی منتشر می‌شوند و به عنوان دارایی پایه قراردادهای آتی مطرح می‌گردند.

◀ موقعیت تعهدی فروش

اصطلاحاً گفته می‌شود کسی که در بورس، قرارداد آتی را به فروش می‌رساند و خود را به تحویل دادن دارایی پایه بر اساس ضوابط استاندارد بورس در تاریخ معینی در آینده متعهد می‌نماید، موقعیت فروش یا موقعیت تعهدی فروش اختیار کرده است. اگر این فرد تا تاریخ سررسید قرارداد این موقعیت را حفظ نماید ضرورتاً باید دارایی پایه را تحویل دهد.

◀ موقعیت تعهدی خرید

همچنین، فردی که در بورس قرارداد آتی را می‌خرد و خود را متعهد به خرید دارایی پایه بر اساس ضوابط استاندارد بورس در تاریخ معینی می‌نماید، اصطلاحاً موقعیت خرید یا موقعیت تعهدی

خرید اختیار کرده است و اگر تا تاریخ سررسید قرارداد این موضع را حفظ نماید ضرورتاً باید کل ارزش دارایی پایه را پرداخت نماید.

◀ سررسید قرارداد

تاریخ سررسید قراردادهای آتی بر روی یک کالا به صورت استاندارد و مشخص توسط بورس تعیین می‌شود و فقط برای سررسیدهای معینی که تعیین می‌شود امکان انجام معاملات آتی وجود دارد. مثلاً در قراردادهای آتی سکه طلای بورس کالا سررسید قراردادها پایان تمامی ماه‌های سال می‌باشد.

◀ اندازه قرارداد

در قراردادهای آتی اندازه هر قرارداد توسط بورس تعیین می‌شود و سرمایه‌گذاران فقط می‌توانند ضرب‌های صحیحی از این مقدار را مورد معامله قرار دهند. به طور مثال در قراردادهای آتی سکه طلای بورس کالا، اندازه قرارداد ۱۰ عدد سکه طلای بهار آزادی می‌باشد. تمامی ویژگی‌های مورد نظر یک قرارداد آتی در قالب مستندی به نام مشخصات قرارداد توسط بورس به اطلاع عموم می‌رسد.

بورس‌های فعال در معاملات قراردادهای آتی کالا چه خدماتی را ارائه می‌نمایند؟

بورس معاملات آتی مکانی معین برای خریداران و فروشندگان است که از طریق سامانه الکترونیکی دارای استاندارد بورس، معاملات آتی انجام می‌شود و این معاملات برای همه شرکت‌کنندگان در بازار به صورت عادلانه عرضه می‌گردد.

کارگزاران سفارشات مشتریان را از طریق روش‌های ابلاغ شده توسط بورس در سامانه معاملاتی قراردادهای آتی بر اساس اولویت‌های قیمتی و زمانی قرار می‌دهند. بورس‌ها خود رأساً حق معامله ندارند و نمی‌توانند مشتریان را وادار

به معامله نمایند. مسئولیت بورسها ایجاد بازاری منسجم و شفاف جهت کشف قیمت‌ها و انجام معاملات به صورت عادلانه است. تمام بورس‌های دنیا توسط مقام ناظر کنترل و اداره می‌شوند. چنانچه اعضای معامله گر بورس مقررات را نادیده بگیرند مشمول جریمه و یا ممنوع‌المعامله می‌گردند.

معاملات آتی در بورس کالای ایران

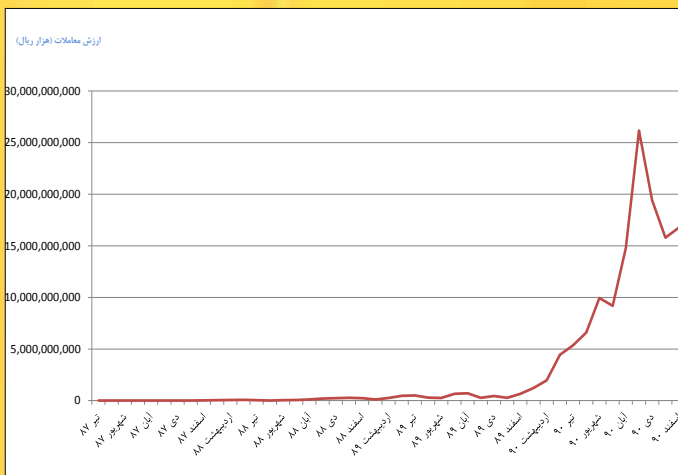
با توجه به اینکه اولین معاملات قراردادهای آتی در دنیا به صورت استاندارد در بورس‌های کالایی انجام شده است. در کشور ما نیز معاملات اولین قرارداد آتی در بورس کالای ایران با راه اندازی قرارداد آتی بر روی شمش طلای یک اونسی (که در تاریخ ۱۳۸۷/۰۳/۱۲ مورد پذیرش قرار گرفته بود) از تاریخ ۱۳۸۷/۰۴/۰۱

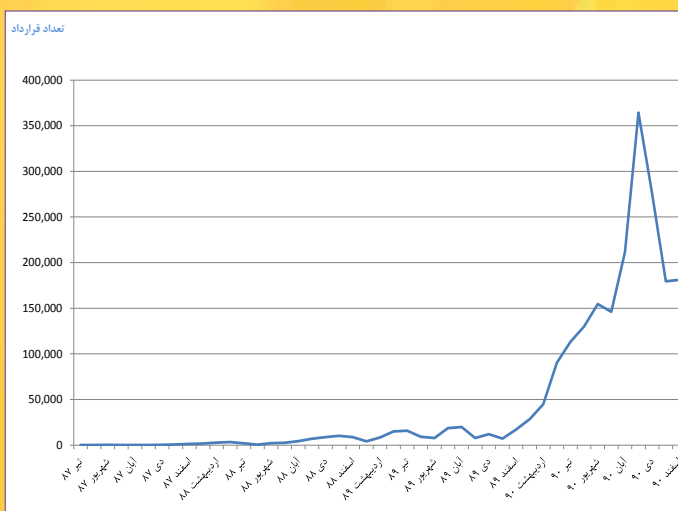
آغاز شد. اما با راه اندازی قراردادهای آتی بر روی سکه طلای بهار آزادی و آغاز معاملات آن در تاریخ ۱۳۸۷/۹/۵، هم اکنون تقریباً تمام معاملات آتی بورس کالا به قراردادهای سکه طلای بهار آزادی اختصاص پیدا کرده است که روز به روز نیز بر متقاضیان حضور در این بازار افزوده می‌شود.

نگاهی به آمار معاملات قراردادهای آتی در بورس کالای ایران نشان می‌دهد طی مدتی که از راه اندازی این قراردادها می‌گذرد، حجم و ارزش این معاملات هر سال نسبت به سال قبل افزایش بسیار چشمگیری را تجربه کرده است. بر این اساس در ۱۱ ماهه سال ۹۰ تعداد یک میلیون و ۷۵۳ هزار قرارداد آتی سکه طلا در بورس کالای ایران مورد دادوستد قرار گرفته که ۱۲۷۷ درصد بیشتر از مدت مشابه سال ۱۳۸۹ است. در همین مدت ارزش معاملات قراردادهای آتی سکه طلا نیز با ۲۶۲۲ درصد افزایش به بیش از ۱۱۶ هزار میلیارد ریال رسیده است. این در حالی است که ارزش کل معاملات بورس کالای ایران طی مدت یاد شده به ۲۶۹ هزار میلیارد ریال رسیده است. این آمار خود بیانگر میزان اهمیت و سهم قابل توجه قراردادهای آتی در کل معاملات بورس کالای ایران است.

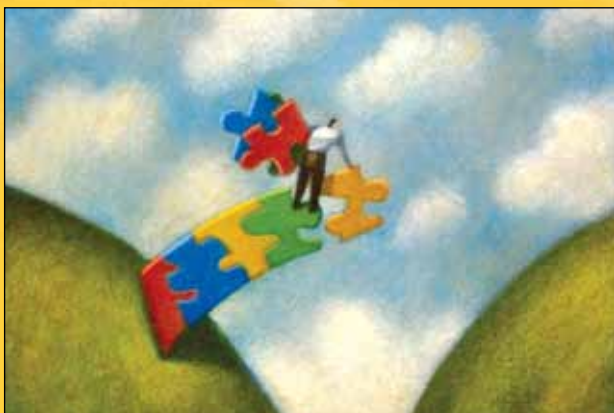
روند ارزش معاملات آتی در بورس کالای ایران از ابتدا تا اسفندماه ۱۳۹۰

روند حجم معاملات آتی در بورس کالای ایران از ابتدا تا اسفندماه ۱۳۹۰

نگاهی به مزایای معاملات آتی در بورس کالای ایران

۱) مهم‌ترین مزیت قراردادهای آتی خاصیت پوشش ریسک آن است. پوشش ریسک به معنای اتخاذ موقعیتی در بازار است که هدف از آن حداقل نمودن یا از بین بردن ریسک (ناخواسته) ناشی از نوسانات و تغییرات قیمت است. به عنوان مثال یک تولیدکننده عمده یا مصرف‌کننده عمده برای از بین بردن ناطمینانی و ریسکی که در مورد قیمت آینده محصولات خود با آن مواجه است، می‌تواند به راحتی با اتخاذ یک موقعیت فروش یا خرید در قالب یک معامله آتی با قیمت مطلوب نسبت به نوسان قیمت‌ها در آینده خود را بیمه نماید.

۲) تضمین معاملات توسط اتاق پایاپای بورس: اتاق پایاپای هر بورس نقش مهمی را جهت تضمین عملکرد مالی قراردادهای آتی معامله شده ایفا می‌کند و به عنوان پشتوانه قابل اطمینان برای طرفین معامله می‌باشد.

۳) هزینه اندک معاملات: معاملات قراردادهای آتی نسبت به معاملات نقدی از هزینه معاملاتی کمتری برخوردار بوده و مطالعات نشان می‌دهد که معاملات آتی هزینه‌ای معادل ۰/۱٪ هزینه معاملات نقدی را دارد.

۴) استفاده از اهرم مالی: معاملات قراردادهای آتی در برگیرنده ریسک بالایی بوده و به معامله‌گران فرصت بدست آوردن سود زیادی را می‌دهد. به طوری که معامله‌گر با یک سپرده اولیه اندک می‌تواند معادل کل ارزش دارایی تعهد شده، کسب سود یا زیان نماید.

۵) نقد شوندگی بالای معاملات: در قراردادهای آتی برای اینکه سرمایه‌گذار قادر به فروش قرارداد آتی باشد، نیاز به مالکیت آن کالا یا آن دارایی معین ندارد و با عمل پیش فروش می‌تواند یک قرارداد آتی را در بازار بفروشد و در صورت نیاز به تحویل، آن را از بازار فیزیکی تهیه نماید که این امر میزان نقد شوندگی معاملات را تا حد بسیار زیادی افزایش می‌دهد.

قبل از انجام معامله آتی باید توجه داشت که این معاملات دارای ریسک است و مطالعه و آگاهی دقیق از دستورات عمل‌های مربوطه بسیار ضروری می‌باشد.

معامله آتی دارای ریسک‌های مالی بالقوه‌ای است و ممکن است برای همه سرمایه‌گذاران مناسب نباشد. در معاملات آتی سود و زیان خریدار و فروشنده متقارن است. بدین معنی که اگر طرف دارنده موقعیت تعهدی خرید در این قرارداد سود کند لزوماً طرف دارنده موقعیت تعهدی فروش زیان می‌کند. ولی مسئله‌ای که این ریسک را تشدید می‌کند اهرمی بودن معاملات آتی است.

مفهوم اهرم در معاملات آتی

اصولاً یکی از ویژگی‌های معاملات آتی اهرمی بودن آنهاست و این ویژگی است که سود و زیان معاملات را در یک دوره زمانی با توجه به آورده اولیه سرمایه‌گذار بسیار بالا می‌برد. مفهوم اهرمی بودن را در قالب یک مثال واقعی می‌توان بازگو کرد.

سود یا زیان واقعی هر فرد در موقعیتی که روی قرارداد آتی اتخاذ کرده است، دقیقاً به اندازه تغییر قیمت آن قرارداد در روز مورد نظر است.

برای مثال فردی که موقعیت تعهدی خرید بر روی قرارداد آتی

اردیبهشت ماه ۹۱ دارد در روز ۱۳۹۰/۰۸/۰۴ که قیمت تسویه این قرارداد نسبت به روز قبل تقریباً ۲۰۰/۰۰۰ ریال افزایش یافته است (۲/۸ درصد افزایش قیمت نسبت به روز قبل)، دقیقاً به همین مقدار بر روی هر سکه سود داشته است و با توجه به اینکه هر قرارداد شامل ۱۰ قطعه سکه طلا است، کل سود این فرد ۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال می‌باشد که باید در پایان روز و در تسویه حساب روزانه به حساب عملیاتی او منتقل شود. حال سوال این است که با توجه به این سود درصد بازده این فرد با توجه به سرمایه‌گذاری اولیه‌ای که انجام داده است (وجه تضمین اولیه) چه قدر است.

می‌دانیم که کل سرمایه‌گذاری فرد برای اتخاذ این موقعیت تعهدی همان وجه تضمین قرارداد است. اگر وجه تضمین در تاریخ مذکور ۷ میلیون ریال باشد، در این صورت بازده سرمایه‌گذاری او در این روز معادل تقریباً ۲۸ درصد خواهد بود و این همان ویژگی اهرمی در بازار معاملات آتی است.

یعنی ۲/۸ درصد افزایش در قیمت‌های آتی باعث بازده ۲۸ درصدی فرد دارای موقعیت تعهدی خرید شده است و دقیقاً به همین شکل اثر اهرمی می‌تواند باعث زیان‌های بالا نیز شود. این ویژگی معاملات آتی هنگامی اثر خود را بیشتر نشان می‌دهد که بنا به دلایل مختلف نوسانات قیمت‌های آتی بالا باشد و قیمت‌ها با درصدهای بالا نوسان کنند (دقیقاً مانند مورد ذکر شده در مثال). البته ممکن است که مقدار وجه تضمین اولیه قراردادها افزایش یابد و مثلاً به ۳۰ درصد ارزش قرارداد برسد که در این صورت این ویژگی اهرمی تا حدی کاهش می‌یابد ولی همچنان وجود دارد. دقیقاً به دلیل همین ماهیت اهرمی و ریسکی بازارهای آتی است که توصیه می‌شود افراد با سطح آشنایی و آگاهی بالا وارد این

معاملات شوند. به خصوص فعالانی که قصد پوشش ریسک و یا آربیتراژ در بازار ندارند در مورد ورود به این بازار باید بررسی بیشتری کرده و از ریسک‌های موجود در این بازار شناخت کافی داشته باشند، لذا تمام سرمایه‌گذاران این بازار قبل از ورود به بازار بیانیه ریسک را امضا می‌کنند که حاوی اطلاعات لازم در خصوص اقرار سرمایه‌گذار به آگاهی کامل از ریسک‌های موجود در این بازار و شناخت کافی از مکانیسم‌های معاملاتی بازار است. اتخاذ تصمیم معامله در این بازار نیاز به اندیشیدن در حوزه‌های اقتصادی گوناگون، توجه به عوامل اقتصادی و تحلیل‌های زیر بنائی دارد.

فرآیند دریافت کد معاملاتی توسط مشتری

مشتری باید به یکی از کارگزاران بورس کالا که دارای مجوز معاملاتی قراردادهای آتی باشد مراجعه و مدارک زیر را ارائه نماید:

- مدارک احراز هویت که توسط کارگزار برابر با اصل می‌گردد.
- افتتاح حساب در اختیار بورس (عملیاتی) نزد یکی از بانک‌های معرفی شده از سوی بورس کالا.
- تکمیل فرم درخواست کد و فرم اقرار نامه بیانیه ریسک. سپس کارگزار مدارک را به اتاق پایاپای تحویل می‌دهد. اتاق پایاپای نیز پس از بررسی مدارک مربوطه نسبت به صدور کد برای مشتری اقدام می‌نماید و کد صادره را به کارگزار مربوطه اعلام می‌نماید.

فرآیند انجام معاملات آتی

پس از صدور کد توسط اتاق پایاپای، مشتری مجاز به انجام فعالیت در بازار قراردادهای آتی می‌باشد که فرآیند انجام معاملات در قراردادهای آتی به صورت زیر است:

۱. واریز وجه تضمین اولیه به حساب عملیاتی.
۲. ارایه سفارش خرید و یا فروش به کارگزار مربوطه و اتخاذ موقعیت خرید یا فروش در بازار معاملات آتی.
۳. انجام معاملات روزانه بر روی موقعیت معاملاتی اتخاذ شده به نحوی که مشتری می‌تواند تا زمان سر رسید قرارداد به دفعات، کالا را خرید و فروش کرده و با توجه به نرخ‌های روز از سود مورد نظر بهره‌مند گردد.

مشخصات قرارداد آتی سکه بهار آزادی طرح امام (ره)

مشخصات قرارداد آتی سکه بهار آزادی طرح امام (ره)		
سکه طلای تمام بهار آزادی طرح امام خمینی (ره)	دارایی پایه	۱
قرارداد آتی سکه طلای تمام بهار آزادی طرح امام خمینی (ره)	قرارداد آتی پذیرش شده	۲
۱۰ سکه	اندازه قرارداد آتی	۳
براساس استاندارد بانک مرکزی با عیار ۹۰۰ در هزار با وزن ۸/۱۳۳ گرم	استاندارد تحویل	۴
تمام ماههای سال	ماه قرارداد آتی	۵
حداکثر تا (۵٪/ -) با توجه به قیمت تسویه روز قبل	حدنوسان قیمت روزانه	۶
از تاریخ مندرج در اطلاعیه معاملاتی قرارداد تا ۵ روز قبل از پایان ماه قرارداد	دوره معاملات	۷

از اولین روز کاری پس از آخرین روز معاملات تا پایان قرارداد	تاریخ تحویل	۸
اتاق پایاپای بورس یا محلی که توسط بورس تعیین می‌گردد	محل تحویل	۹
۱۰۰۰ ریال برای هر سکه (۱۰/۰۰۰) ریال برای هر قرارداد)	حداقل تغییر قیمت سفارش	۱۰
تضامین اولیه با توجه به فرمول محاسباتی زیر اخذ خواهد شد که با توجه به آن تضامین طی زمان ثابت نبوده و به صورت پویا در حال تغییر خواهد بود. مبنای محاسبه وجه تضمین در این فرمول میانگین موزون قیمت‌های تسویه در کلیه سررسیدهای قراردادهای آتی در دارایی پایه مربوطه تعیین شده است. اگر وجه تضمین محاسبه شده بر اساس فرمول زیر طی ۵ روز کاری متوالی بزرگتر یا طی ۱۵ روز کاری متوالی کوچکتر از وجه تضمین جاری باشد، وجه تضمین باید بر اساس فرمول زیر تعدیل شود: $A = 3 \times ([B/C] + 1) \times C$ A: وجه تضمین اولیه محاسباتی B: میانگین موزون قیمت‌های تسویه در کلیه سررسیدهای قراردادهای آتی دارایی پایه مورد نظر C: پانصد هزار ریال	وجه تضمین اولیه	۱۱
۶۰ درصد وجه تضمین اولیه	حداقل وجه تضمین	۱۲
حداکثر تا ۱۰ قرارداد	حداکثر حجم هرسفارش	۱۳
ریال برای هر سکه	واحد قیمت	۱۴

۱۵	کارمزد معاملات	۱۰/۰۰۰ ریال بورس و ۱۰/۰۰۰ ریال کارگزار و ۴۰۰۰ ریال سازمان بورس و اوراق بهادار از بابت معامله هر قرارداد
۱۶	کارمزد تسویه و تحویل	۵۰/۰۰۰ ریال بابت هر قرارداد
۱۷	ساعات معامله	از شنبه تا چهارشنبه، ساعت ۱۰ الی ۱۸ و روزهای پنجشنبه ساعت ۱۱ الی ۱۳
۱۸	نماد کالا	GCMYY (MM) علامت اختصاری ماه قرارداد و YY سال می باشد)
۱۹	سقف مجاز موقعیتهای معاملاتی باز	اشخاص حقیقی: ۱۰۰ قرارداد، اشخاص حقوقی: معادل اشخاص حقیقی و قابل افزایش تا ۱۰٪ سرمایه ثبتی شرکت و محدود به ۲۰٪ موقعیتهای تعهدی باز در بازار
۲۰	مهلت ارایه گواهی آمادگی تحویل	۲ روز کاری قبل از آخرین روز معاملاتی تا ۳۰ دقیقه پس از اتمام جلسه معاملاتی
۲۱	جریمه‌ها	الف) حسب مواد ۴۱ و ۴۲ از دستورالعمل اجرایی قرارداد آتی جریمه عدم ارائه گواهی آمادگی تحویل از طرف دارندگان موقعیت تعهدی باز خرید و فروش ب میزان یک درصد ارزش کل قرارداد بر اساس قیمت تسویه همان روز معاملاتی قرارداد آتی می باشد. ب) جریمه عدم ارائه رسید انبار از طرف مشتریان فروشنده یک درصد ارزش قرارداد

<p>بر اساس قیمت تسویه آخرین روز معاملاتی است که به نفع خریدار کسر می‌گردد. همچنین در صورتی که قیمت بازار نقدی دارایی پایه از قیمت تسویه آخرین روز معاملاتی بیشتر باشد تفاوت این دو نرخ به نفع مشتری خریدار از فروشنده اخذ می‌گردد.</p> <p>ج) جریمه عدم واریز وجه ارزش قرارداد بر اساس قیمت تسویه آخرین روز معاملاتی از طرف مشتریان خریدار، یک درصد ارزش قرارداد می‌باشد که به نفع فروشنده از حساب مشتری خریدار کسر می‌گردد و چنانچه قیمت بازار نقدی دارایی پایه از قیمت تسویه آخرین روز معاملاتی کمتر باشد تفاوت این دو نرخ به نفع مشتری فروشنده از خریدار اخذ می‌گردد.</p> <p>د) در تمامی موارد فوق کارمزد تسویه و تحویل هر دو سر معامله به نفع بورس از مشتری نکول کننده دریافت خواهد شد.</p>	<p>جریمه‌ها</p>	
<p>مبنای تحویل کالا، سکه ضرب آخرین سال می‌باشد. امکان تحویل کالا برای سکه‌های ضرب شده سایر سال‌ها به غیر از سکه ضرب آخرین سال، براساس پرمیوم تعیین شده توسط بورس وجود دارد. مجموع موقعیت‌های معاملاتی باز کل بازار برای این قرارداد حداکثر به میزان مجموع سکه‌های طلای تمام بهار آزادی طرح امام خمینی (ره) ضرب شده می‌باشد.</p>	<p>سایر شرایط</p>	<p>۲۲</p>

تالار معاملات بورس کالای ایران

شرکت بورس کالای ایران

(سهامی عام)

تهران-خیابان طالقانی

بعد از تقاطع خیابان ولی عصر (عج)

نبش خیابان بندرانزلی-شماره ۳۵

تلفن ۲-۱۵۶۴۰۰۰۰

WWW.IME.CO.IR